

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

שירת האזינו (שיעור מס' 186)

רב יצחק אברהם טברסקי (ytwersky@gmail.com)

דברים (פרק לא)
(יט) וְעַתָּה כְּתָבוּ לְכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְחָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה לִי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבִנְיַי יִשְׂרָאֵל:
מלבי"ם (שם)
שימח בפייהם שידעו בעל פה שתהיה השירה הזאת כשיר לאומי:

<u>דברים (פרק לב)</u> (מה) וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל:	<u>דברים (פרק א)</u> (א) אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבַר בְּעֶרְבָה מִזֶּה סוּף בֵּין פָּאָרָן וּבֵין תַּפְלֵי וְלִבְנֵי וַחֲצֵלַת נְדִי זָהָב:
--	---

בבא מציעא (כה)
בעי רבי ירמיה כשיר מהו
רש"י (שם)
כשיר - מוטלין בעגול כאצודה.
ישעיהו פרק ג
(יט) הַנְּטִיפוֹת וְהַשִּׁירוֹת וְהַקְּרָעוֹת:
רש"י (שם)
והשרות - צמידי הזרוע דמתרגם ושיריא:

העמק דבר - הקדמה
דמשונה לשון המליצה מספור פרזי בשני ענינים בטבע ובסגולה. (א) דבשיר אין הענין מבואר יפה כמו בספור פרזי. וצריך לעשות הערות מן הצד. דזה החרוז כוון לזה הספור. וזה החרוז כוון לזה. ולא מיקרי דרוש. אלא כך הוא טבע השיר אפי' של הדיוט. ומושכל עוד דמי שידוע בטוב הענין שהביא לידי מליצה זו שנתחבר עליו. מתוק לו אור לשון של השיר ודקדוקה הרבה יותר מלאיש שאין לו ידיעה מתכונת הענין ורק בא להתבונן מן המליצה תורף הענין. כי אז עלול הוא להשערות בדויות. מה שלא היה מעולם ולא לזה כוון המשורר. כך הוא טבע כל התורה שאין הספור שבה מבואר יפה. אלא יש לעשות הערות ופירושים לדקדוקי הלשון. ולא נקרא דרוש. אלא כך הוא פשט המקרא. ומושכל עוד שאין אדם יכול לעמוד על דקדוק דבר ה' אם לא שמכוין לאיזה דבר הלכה או מוסר ואגדה הבא בקבלה בדברי חז"ל. ולו מתוק האור של הדיוק ביותר. (ב) דבשיר יש סגולה לפארה ברמזים מה שאינו מענין השיר. כמו שנהוג לעשות ראשי החרוזים בדרך א"ב או שם המחבר. וסגולה זו מיוחדת במליצה ולא בספור פרזי. וידוע דסגולה זו מכרחת הרבה פעמים להמחבר לעקם את הלשון כמעט. רק כדי שיהלו ראשי החרוזים באות הנדרש לו. ודבר זה ממש היא בכל התורה כולה.

דברים (פרק לב)
(א) האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי:
(ב) יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירם עלי דשא וכרביבים עלי עשב:
(ג) כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו:
(ד) הַצֹּר תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא:
(ה) שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתל:
(ו) ה' לה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלוא הוא אביך קנך הוא עשך ויכננך:
(ז) זכר ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך:
(ח) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל:
(ט) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו:
(י) ימצאהו בארץ מדבר וּבְתַהוֹ ילל ישמן יסבבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו:
(יא) כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף יפרש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו:
(יב) ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר:
(יג) ירכבהו על <במות> במתי ארץ ויאכל תנובת שדי וינקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור:
(יד) חמאת בקר וחלב צאן עם חלב כרים ואילים בני בשן ועתודים עם חלב כליות חטה ודם ענב תשתה חמר:
(טו) וישמן ישרון ויבעט שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו וינבל צור ישעתו:
(טז) יקנאהו בורים בתועבת יכעיסהו:
(יז) יזבחו לשדים לא אלה אלהים לא ידעום חדשים מקרב באו לא שערום אבתיכם:
(יח) צור ילדך תשי ותשכה אל מחללך:

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

(יט) וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנתיו:

(כ) ויאמר **אסתירה פני מהם** אראה מה אחריתם כי דור תהפכת המה בנים לא אמן במ:

(כא) הם **קנאוני** בלא אל כעסוני **בהבליהם** ואני אקניאם בלא עם בגוי נבל אכעיסם:

(כב) כי אש קדחה באפי ותיקד עד **שואול תחתית ותאכל ארץ ויבלה ותלהט** מוסדי הרים:

(כג) אספה עלימו **רעות חצי** אכלה במ:

(כד) **מזי רעב ולהמי רשף** וקטב מרירי וישן בהמות אשלח במ **עם חמת זחלי עפר**:

(כה) מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה גם בחור גם בתולה יונק עם איש שיבה:

(כו) אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם:

(כז) לולי כעס אויב אגור פן ינכרו **צרימו** פן יאמרו ידינו רמה ולא ה' פעל כל זאת:

(כח) כי גוי אבד עצות המה ואין בהם תבונה:

(כט) לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריהם:

(ל) איכה ירדף אחז אלף ושנים יניסו רבבה אם לא כי **צורם** מכרם וה' הסגירם:

(לא) כי לא **כצורנו צורם** ואיבינו פלילים:

(לב) כי מגפן סדם גפנם ומשדמת עמרה ענבמו ענבי רוש אשכלת מררת למו:

(לג) חמת תנינם יינם וראש פתנים אכזר:

(לד) הלא הוא כמס עמדי חתם באוצרתי:

(לה) לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם כי קרוב יום אידם והש עתדת למו:

(לו) כי ידין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד ואפס **עצור** ועזוב:

(לז) ואמר אי אלהימו **צור** חסיו בו:

(לח) אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם יקומו ויעזרכם יהי עליכם סתרה:

(לט) ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי **אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא** ואין מידי מציל:

(מ) כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעלם:

(מא) אם שנותי ברק חרבי ותאחז במשפט ידי אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם:

(מב) אשכיר חצי מדם וחרבי תאכל בשר מדם חלל ושביה מראש פרעות אויב:

(מג) הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו: פ

(מד) ויבא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת באזני העם הוא והושע בן נון:

(מה) ויכל משה לדבר את כל הדברים האלה אל כל ישראל:

(מו) ויאמר אלהם שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצומו את בניכם לשמר לעשות את כל דברי התורה הזאת:

(מז) כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים על האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה: פ

(מח) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה לאמר:

(מט) עלה אל הר העברים הזה הר נבו אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו וראה את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה:

(נ) ומת בהר אשר אתה עלה שמה והאסף אל עמיך כאשר מת אהרן אחיך בהר ההר ויאסף אל עמיו:

(נא) על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי מריבת קדש מדבר צן על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל:

(נב) כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא אל הארץ אשר אני נתן לבני ישראל: פ

בראשית (פרק ג)

(א) בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: (ב) וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְהוֹ וְנִהְיָ וְחָשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם:

בראשית (פרק ג)

(יד) וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים אֵל הַנְּחָשׁ פִּי עֲשִׂיתָ זֹאת אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל גִּחְזֶךָ תִּלְךָ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: (טו) וְאִיכָּה

אֲשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זָרְעָךָ וּבֵין זָרְעָהּ הוּא יִשׁוּפָךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תִּשׁוּפֶנּוּ עֲקֵב:

(כד) וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁלַח מַקְדָּם לִגְנון עֵדֶן אֶת הַכְּרִיבִים וְאֶת לֶחֶט הַסָּרֵב הַמְתַּהַפֶּכֶת לְשֹׁמֵר אֶת דְּרָף עֵץ הַחַיִּים: ס

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

<u>במדבר (פרק כ)</u>	<u>שמות (פרק יז)</u>
<p>(ז) וידבר ה' אל משה לאמר: (ח) קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם: (ט) ויקח משה את המטה מלפני ה' כאשר צוהו: (י) ויקהלו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע ויאמר להם שמעו נא המרים המן הסלע הזה נוציא לכם מים: (יא) וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם: (יג) המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בם: ס</p>	<p>(ה) ויאמר ה' אל משה עבר לפני העם וקח אתך מזקני ישראל ומטך אשר הכית בו את היאר קח בידך והלכת: (ו) הנני עמד לפניך שם על הצור בחרב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם ויעש כן משה לעיני זקני ישראל: (ז) ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסתם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין: פ</p>

<u>במדבר (פרק יד)</u>	<u>במדבר (פרק יג)</u>
<p>(כ) ויאמר ה' סלחתי כדברך: (כא) ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ: (כב) כי כל האנשים הראים את כבדי ואת אתתי אשר עשיתי במצרים ובמדבר וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: (כג) אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבתם וכל מנאצי לא יראוה: (כד) ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה: (כה) והעמלקי והכנעני יושב בעמק מחר פנו וסעו לכם המדבר דרך ים סוף: פ</p>	<p>(כו) וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל אל מדבר פארן קדשה וישיבו אותם דבר ואת כל העדה ויראום את פרי הארץ: (כז) ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה: (כח) אפס כי עז העם הישב בארץ והערים בצרות גדלת מאד וגם ילדי הענק ראינו שם: (כט) עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבوسی והאמרי יושב בהר והכנעני ישב על הים ועל יד הירדן: (ל) ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אתה כי יכול נוכל לה: (לא) והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו:</p>
<p><u>במדבר (פרק יד)</u> (כו) וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר: (כז) עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי את תלנות בני ישראל אשר המה מלינים עלי שמעתי: (כח) אמר אלהים חי אני נאם ה' אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: (כט) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקדיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינתם עלי: (ל) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון: (לא) וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אתם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה: (לב) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (לג) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר: (לד) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונתיכם ארבעים שנה וידעתם את תנאותי: (לה) אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימתו:</p>	<p><u>במדבר (פרק יג)</u> (לב) ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות: (לג) ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם: <u>במדבר (פרק יד)</u> (א) ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא: (ב) וילנו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אלהם כל העדה לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו: (ג) ולמה ה' מביא אתנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז הלוא טוב לנו שוב מצרימה: (ד) ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה: (ה) ויפל משה ואהרן על פניהם לפני כל קהל עדת בני ישראל: (ו) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם: (ז) ויאמרו אל כל עדת בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה טובה הארץ מאד מאד: (ח) אם חפץ בנו ה' והביא אתנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר היא זבת חלב ודבש: (ט) אך בה' אל תמרדו ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם וה' אתנו אל תיראם:</p>

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

אבן עזרא דברים (פרק לד)

(ה) וימת שם משה עבד ה' - שאפילו במותו עשה מה שצוהו כעבד. על פי ה' - כי הוא אמר לו עלה ומות, וכן נכתב על אהרן על פי ה' (במדבר לג, לח), וכן על פי ה' יחנו (שם, ט, כג):

מדרש תנחומא (בוכר) פרשת האזינו (סימן א)

[א] האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי (דברים לב א), זש"ה נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו (משלי טז כו), מה ראה משה לקרוא לשמים ולארץ בשעת פטירתו, אלא ללמדך שקרא אותם לצוותן על עצמו, אמר להם הרי גזר עלי הקב"ה שאמות תנו דעתכם היאך תהיו מקבלין אותי בכבוד, שתהיו מסתכלין בי, כאילו אני חי...

זהר ח"ב (סד)

...הנני עומד לפניך שם על הצור, ומאן צור כמה דאת אמר (דברים לב) הצור תמים פעלו ותמן ידע משה היך קאים נחש עלי צור, והא אוקימנא מלי, א"ר יהודה אי לישתיק קרא יאות שאילתא, אלא הא כתיב והכית בצור ויצאו ממנו מים, אמר ליה ודאי הכי הוא דלית לך כל שמא ושמא מאינון שמהן קדישין דקודשא בריך הוא דלא עבד נסין וגבוראן ואפיק כלא דאצטריך לעלמא כ"ש לאפקא הכא מיא, א"ל אי הכי הא כתיב (תהלים עח) הן הכה צור ויזובו מים, מאן מחי לשמיה, א"ל פטישא חריפא בקטרוי ידיע ואת שאיל דא, אלא תא חזי בכל אתר צור גבורה וכד בעי קודשא בריך הוא למחאה או לאלקאה אתער גבורה דא וההוא גבורא מחי ולקי ודא הוא דכתיב הן הכה צור ויזובו מים, ואי לאו דאתער האי צור ולקי באתר דאצטריך לא נביעין מיא, א"ל אי הכי הא כתיב (דברים לב) צור ילך תשי...

דברים (פרק לג)

(א) וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים את בני ישראל לפני מותו:

דברים (פרק לב)

(מח) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה לאמר:
(מט) **עלה** אל הר העברים הזה הר נבו אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו וראה את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה:
(נ) **ומת** בהר אשר אתה עלה שמה והאסף אל עמך כאשר מת אהרן אחיך בהר ההר ויאסף אל עמיו:

דברים (פרק לד)

(א) **ויעל** משה מערבת מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על פני ירחו ויראהו ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן:
(ה) **וימת** שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה':

מדרש תנחומא לדברים (מה' בוכר)

וכי תעלה על דעתך שלאחר מותו בירך את ישראל, ומהו לפני מותו, לפני מלאך המות, שבשעה שאמר לו הקב"ה עלה [וגו'] ומות בהר הזה, היה מלאך המות סבור כבר נתן לו הקב"ה רשות על נפשו של משה, בא ועמד למעלה הימנו, אמר לו משה כבר הבטיחני הקב"ה שלא ימסרני בידך, והיה מברך את ישראל לפני המלאך המות, לכך נאמר לפני מותו.

בראשית (מט:לג)

ויכל יעקב לצות את בניו ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו:

מכות (ט)

מתני'. להיכן גולין? לערי מקלט, לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען... עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות...

ישעיהו (פרק א)

(ב) שמעו שמים והאזיני ארץ כי ה' דבר בניים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי:
(י) שמעו דבר ה' קציני סדם האזינו תורת אלהינו עם עמרה:

ישעיהו (פרק כה)

(ח) בלע המות לנצח ומחה אדני ה' דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דבר:

ישעיהו (פרק מג)

(יג) גם מיום אני הוא ואין מידי מציל אפעל ומי ישיבנה:

ישעיהו (פרק סו)

(א) כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי:
(ב) ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם ה' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי:
(טו) כי הנה ה' באש יבוא וכסופה מרכבתיו להשיב בחמה אפו וגערתו בלהבי אש:
(טז) כי באש ה' נשפט ובחרבו את כל בשר ורבו חללי ה':

(כב) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם ה' כן יעמד זרעכם ושמכם: